

Glòria Gorchs. Bibliotecària

Una timba de cartes profusament il·lustrada

Taula rodona sobre l'àlbum il·lustrat

Els jugadors escollits per disputar la partida van arribar a la seu del ClijCAT puntualment, amb ganes de jugar. No era la primera vegada que es trobaven i tots quatre venien amb la tranquil·litat que en aquella timba no s'hi jugaven gran cosa: com a molt, perdre un matí o guanyar-se alguna enemistat del gremi.

Oblit Baseiria com a llibretera especialista en literatura infantil, **Teresa Duran** com a referent en la investigació i docència de l'àlbum il·lustrat, i **Xavier Blanch** i **Irene Savino** com a especialistes i grans coneixedors del món editorial, van posar sobre la taula les seves idees, neguits i sensacions sobre un tema que forma part de la seva feina i m'atreviria a dir que també de les seves vides.

La moderadora —o crupier per ser més exactes— va repartir quatre cartes a cadascú i va donar el tret de sortida. Les instruccions eren clares, només calia llegir la pregunta, el comentari, suggeriment de cada carta i compartir-lo amb la resta de jugadors.

El joc va començar amb la frase popularitzada per Uri Shulevitz que afirma

Oblit Baseiria

Irene Savino

Teresa Duran

Xavier Blanch

L'àlbum i la seva definició

Teresa Duran: Fa gràcia que no l'hagin definit encara ni l'Institut d'Estudis Catalans ni la Real Academia de la Lengua. Segurament és perquè els acadèmics no llegeixen gaires àlbums. Una bona iniciativa seria portar-los-hi un lot d'àlbums perquè veiessin què són i ho poguessin definir.

Xavier Blanch: Per a mi un àlbum és una trena amb dos blens, com a mínim, text i il·lustració. Però també hi posaria la tasca de l'edició, la mediació artística, que és la que crea l'objecte final. Seria, doncs, la conjugació dels tres elements.

Irene Savino: L'àlbum constitueix gairebé un gènere. Jo hi afegiria el suport, perquè el format i altres elements artístics que van més enllà de la il·lustració també hi juguen un paper molt important, un paper extranarratiu.

Oblit Baseiria: Per a mi l'àlbum, tingui text o no en tingui, és una història explicada, té una narrativitat com a àlbum. No n'hi ha prou que tingui imatges, cal que expliqui una història amb el text i la imatge, i tu l'has de poder llegir.

TD: Us recomano un article d'Emma Bosch molt interessant on es recullen definicions d'àlbum. («Hacia una definición de álbum». *ANILIJ. Anuario de investigación en literatura infantil y juvenil*. Universidade de Vigo, Volum 5. 2007.)

L'àlbum i les seves tipologies

OB: Com que el mercat ja és molt ampli, caldria que hi separéssim tot allò que fins ara hem posat dins el sac d'àlbums. Hi ha llibres amb imatges amb tapa dura que són una altra cosa. Cal que tinguin una seqüència narrativa.

TD: I no ha de ser forçosament de creació, perquè n'hi ha de molt bons que són documentals. És possible fer subgèneres...

XB: Tradicionalment, quan vas a fires, hi ha dues grans divisions: no ficció i ficció. Molt bàsiques però molt clares. L'àlbum s'associa a ficció clarament. Però a vegades els àlbums trenquen aquesta frontera.

TD: Els àlbums obliguen a una manera nova de llegir, per això irrompen en l'era de la imatge. Els que han observat això es basen en la manera de llegir dels àlbums per elaborar llibres de coneixements, biografies, etc., des d'un altre

punt de vista, amb un discurs narratiu que no és el propi d'un llibre documental.

L'àlbum dona molt protagonisme al lector. La reflexió, el desllorigament de la història no el donen els paratextos, sinó que es dona un vot de confiança absoluta al lector.

XB: Potser seria més pedagògic explicar «què no és un àlbum».

A vegades hi ha coses que tenen formes de llibre però són postals, CD amb llibre, etc. La separació és subtil i treballable, però la gent que s'hi dedica hauria de tenir-la molt clara.

TD: Caldria diferenciar llibre il·lustrat i àlbum. I dins àlbum, els que són sense paraules però narratius i els àlbums amb moltes paraules. Hi ha llibres il·lustrats que tenen una boníssima funció, com ara *Operació Àfrica*, il·lustrat per la Gabriela Rubio, és un llibre de butxaca, és una meravella com a llibre il·lustrat, però no és un àlbum.

L'àlbum, l'aritmètica i el teatre

TD: Una idea que m'agrada molt i que he tret del teatre és que amb aritmètica, $1+1+1+1 = 4$, però en canvi, si parlem de teatre o d'un àlbum il·lustrat, $1+1+1+1 = 1$. Per molts elements que hi posis sempre fan un.

OB: L'àlbum té molt en comú amb el teatre. Llegir un àlbum demana una teatralitat, has d'interpretar, has de fer les pauses, la interpretació de la veu, modular, etc. En un àlbum intervenen moltes més arts que no quan expliques un altre llibre. Molta gent no ho sap fer. Ho he comprovat a la llibreria.

TD: És com l'hora del conte de l'infant que va a dormir. Molts pares agafen un àlbum i no és prou adient perquè té poc text, i l'infant diu: «Quina narració tan curta, em tenen a règim!»

L'àlbum i els sudokus

TD: Escriure un text d'àlbum s'assembla molt a fer sudokus, ha de quadrar, ha de ser concís, suggeridor. L'autor ha de tenir un domini de l'el·lipsi brutal. L'àlbum té un format teatral però el contingut és entre la poesia i la filosofia. Aquest país no educa els escriptors per escriure àlbums, fan textos breus. Semblaria més un guió. Potser els mediàtics tenen més coneixement que no pas l'escriptor narrador acostumat a escriure contes o novel·les, que tendeix més a un llenguatge suggeridor, descriptiu...

IS: Jo ho compararia amb un collaret de perles on el text seria el fil. La coherència, la cadència

i el ritme són molt importants en el text d'un àlbum.

TD: Per exemple si mirem el llibre d'*Allà on viuen els monstres*, el text no és cap filigrana literària, deixa en brut el material narratiu. Si l'escriptor el comparem amb un orfebre, l'escriptor d'àlbum és qui talla la pedra però la deixa en brut.

També hem de tenir present com comença un àlbum. La rondallística ho té clar: «Una vegada hi havia...» està molt pautat. Però amb l'àlbum no valen les formes tradicionals, s'ha de tenir molta traça per entrar-hi de dret, la primera frase és cabdal.

IS: I el final és molt difícil!

OB: És veritat! La tendència actual dels àlbums d'ara és que són inacabats, els autors no saben fer finals. El començament no està malament, donen una sèrie d'idees, però al final arribes i veus que no està ben resolt, no és rodó. No hi ha bons escriptors d'àlbums en el nostre país, però alerta, l'àlbum també forma part de la tradició i som un país on molt poca gent s'ha educat per a això, perquè és cosa de l'escola però també de les famílies. Jo de petita tenia àlbums a casa, però moltes generacions encara no en tenien. A la llibreria encara em demanen molt la lletra de pal i la lletra lligada. Moltes famílies comencen a preocupar-se per la lectura quan comença l'escola. Realment ara hi ha bons il·lustradors, hi ha estudiosos però la societat normal encara està lluny de l'àlbum il·lustrat.

TD: L'àlbum de cromos, les revistes, el còmic... tenen un enllaç matrimonial molt directe amb l'àlbum, amb la manera de llegir-se, la manera de marcar cadència, la manera de passar pàgina. L'escola ha fet cas omís de la lectura de la imatge en general. El handicap d'un aprenentatge lector basat en la descodificació dels signes alfabètics ho perjudica. I aquests són els que preocupen a l'escola.

L'àlbum i els premis

TD: A part de la poca pràctica dels escriptors i dels il·lustradors catalans per escriure àlbums, també és cert que hi ha una inèrcia editorial a l'hora de fer les bases dels premis i demanen narracions infantils però d'un mínim de 100 pàgines.

XB: Això té una explicació: convocar un premi d'àlbum és molt difícil. L'editorial rep en un dia 100 propostes. És una matada enorme i desproporcionada. Hi ha la falsa creença que un text

curt és més fàcil, quan sovint es necessita una capacitat de síntesi i de concreció molt gran. Explicar amb poques paraules coses amb contingut i interpretables és difícil, però, en canvi, molta gent s'hi atreueix.

TD: Les bases dels premis d'àlbum són molt difícils de redactar. Haurien de ser més aviat de la crítica, perquè fins que no veus el llibre imprès, acabat, el paper, paginat amb la seva coberta, etc., no tens un àlbum. Les quatre primeres imatges o un guió no ajuden el jurat.

OB: A més a més, en un premi, després no es pot tocar l'obra guanyadora quan sovint faria falta la feina de l'editor per acabar-lo de quedar.

L'àlbum i les editorials

OB: Hi ha poca cultura de l'àlbum il·lustrat. Algunes editorials tenen molt respecte per l'àlbum i altres en tenen molt poc. Algunes editorials són molt serioses en alguns àmbits però poc en altres seccions. Per exemple, amb l'Apel·les Mestres: forma part de Planeta, però treuen una edició del premi i mai més no es tornarà a reeditar.

XB: Les editorials no poden oblidar el criteri econòmic. L'edició és com una bicicleta, si deixes de pedalar caus, és una roda, no es reedita allò que no es ven.

OB: Hi ha editorials que mantenen el seu catàleg perquè tenen un criteri de continuïtat, com Joventut, per exemple.

IS: El cas d'Ekaré també és aquest. Nosaltres apostem pel fons editorial. Estem molt temps per treure un llibre i volem que perduri en el temps. Quan vam arribar a Espanya és de les coses que més ens va preocupar, perquè vèiem que és un mercat de novetats. Penso que un bon llibre necessita molt temps, perquè sempre hi haurà infants nous per a aquell llibre. A Ekaré ens violenta haver de treure moltes novetats perquè no en tenim la capacitat.

TD: Sort de les biblioteques que tenen fons d'àlbum molt acurats, sovint vellets, però que conserven tot allò que es descataloga tan ràpidament.

OB: Grans grups editorials que no eren principalment creadors d'àlbums han aplicat la mateixa política de novetats a tots els seus productes. I les editorials petites, que sí que s'hi

dediquen, s'han vist obligades a sumar-se al carro de la novetat.

L'àlbum i el seu impacte

XB: L'àlbum és un llibre d'impacte. A banda dels esforços mediàtics o de la crítica, etc., és molt important quan es ven per la seva pròpia aparença, el seu impacte a la llibreria. El que cal és reinventar allò que ja està inventat... Ara el farem vertical, o apaïsat... perquè sigui diferent de la resta. Els editors amb certa sensibilitat, que també formen part de l'autoria, pensen en aquest impacte. La seva intervenció configura el producte final.

OB: Les editorials busquen un llibre d'impacte per cobrir la campanya, per exemple, de Nadal. Elaboren productes que no aguanten gaire temps perquè no forçosament són bons, però sí que són més grans i més espectaculars que la resta. Han de cridar més l'atenció als aparadors, ocupar més espai a la taula.

TD: La comercialització de l'àlbum ha guanyat molt en entrar a les llibreries dels museus i centres culturals: MNAC, CCCB... Ha trobat un nou circuit comercial i es poden trobar coses

Premi El Vaixell de Vapor 2009

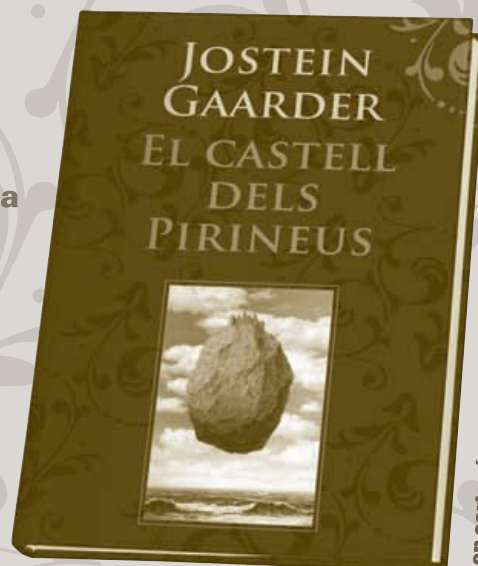

narrativa
infantil

Carles Sala
Amb il·lustracions de
Susana del Baño

En Polit Bonaveu és un home net i polit com ell sol, que viu senzillament en un piset de la ciutat. Un dia l'assessor artístic Amadeu Tucanta i el seu soci —en Conrad Jacobro— descobreixen el do d'en Polit per cantar, si més no quan és a la dutxa, i li proposen de fer-se artista. A partir d'aleshores, la vida d'en Polit Bonaveu canvia de dalt a baix. Però en Polit mai no ha cantat fora de la dutxa de casa i no pot fer cap excepció, encara que sigui dalt d'un escenari.

JUSTEIN GAARDER ENS ENDINSA EN LES TEORIES DE LA CREACIÓ DE L'UNIVERS, EN LA CIÈNCIA I EL MÓN DE LES CREÏNCES

narrativa
juvenil

La relació de la Solrum i l'Steinn va acabar sobtadament després de viure una experiència misteriosa. Trenta anys més tard es retroben i emprenen una correspondència a través de la qual no solament volen trobar una explicació d'aquell fet remot, sinó que posa en evidència dues concepcions del món: l'una, racional i científica; l'altra, espiritual i basada en la fe.

d'importació. Depèn dels llibreters concessionaris d'aquests centres, però és un èxit, un triomf de l'àlbum, que comparteix espai amb els grans autors de l'art.

L'àlbum aquí i a fora

XB: Tradicionalment ha estat un producte per a nens i nenes, però això és aquí, a França, per exemple, no passa. Aquí encara s'associa dibuix a públic infantil, excepte els caricaturistes o els ninotaires del diari. És un handicap, una limitació.

OB: França és el paradís de l'àlbum. A nivell de lectors sí, però és trist perquè a nivell d'il·lustradors, a Catalunya hi aniríem al darrere. Aquí hi ha moltes escoles d'il·lustració.

TD: La pedrera és molt bona, però no podem oblidar que la imatge comunica. Falta l'assignatura de narrativa, caldria que aquestes escoles també treballessin aquest aspecte. Falten creadors de text i també editors d'àlbums il·lustrats.

A França la cursa per la innovació és molt forta. A les escoles és bona aquesta cursa, però potser fa mal i por en el dia a dia professional. Potser, comparant-ho amb la cuina, caldria compaginar els dos vessants: apostar per la innovació però també mantenir els plats tradicionals. Que la *nouvelle cousine* no ens faci perdre la paella.

XB: Aquí hi ha tradició, hi ha bagatge, teixit industrial, editorials, impremtes i és lògic que molta gent s'hi vulgui dedicar, potser de forma il·lusa, però hi ha tot un teixit... molta gent aspira a ser il·lustrador.

OB: A França es troben tots els clàssics. Per exemple, aquí no es troba res de Lola Anglada. *L'Abecedari* d'en Nogués només es pot trobar a Casa Anita.

TD: La nostra cultura és «papanates», com Saturn que devora els seus propis fills. Ens cal recuperar la tradició.

OB: Ara, de novetats estem perfecte, perquè els llibres que compres a França al cap de dos mesos ja s'editen aquí. Ara potser caldria no oblidar-nos de la tradició. Per exemple, tots els populars de La Galera il·lustrats per Joma o l'Arnau Ballester, etc., qualsevol dia es reeditaran però amb altres il·lustradors. Són la gent que aniria gairebé darrere de la generació de Lola Anglada! Ja està bé fer edicions noves, però no ens carreguem les altres!

XB: Costa que en el panorama internacional ens facin cas, i potser és un problema de manca

de suport institucional. A Catalunya tindria molta força però potser no es té en compte per ignorància, perquè es considera un gènere menor. Quan vas a les fires, nosaltres som del sud, som compradors, no venedors. I anem a comprar i és molt difícil que els que van a vendre es fixin en alguna cosa nostra i es canviïn els papers. Costa molt, és picar pedra.

Pocs àlbums nostres passen la frontera. Han de ser coses espantants.

L'àlbum i la relació autor i il·lustrador

IS: L'il·lustrador necessita un espai creatiu per elaborar un text, ha de fer-se'l seu i generar un treball creatiu propi. Les experiències a Ekaré han demostrat que quan els autors tenen relació, l'autor té la tendència d'imposar la seva idea i això fa que l'il·lustrador no pugui crear lliurement. L'escriptor ha fet el seu treball però ja l'ha acabat. L'editorial sí que pot fer d'enllaç i demanar alguns canvis, però l'editorial no propicia la trobada entre els dos autors.

TD: Això és una línia editorial pròpia, però no hauria de ser norma. És un procés vodevilès: s'obre una porta, entra un autor, deixa un text, marxa. S'obre una altra porta, entra un il·lustrador... Jo sí que crec en el treball en equip. L'il·lustrador és el primer lector que interpreta el text. Un lector avantatjat. No tant un il·lustrador artista, sinó un artista lector.

IS: A Ekaré ho veiem així i la propietat intel·lectual es comparteix entre ambdós creadors.

TD: A altres països es reuneixen i fan veritables consells de creació d'un llibre, on es nota el treball d'equip, perquè sobretot importa el llibre, el resultat, i no pas la butxaca.

OB: Un cop s'ha il·lustrat el llibre, caldria revisar el text i tornar a sospesar-lo.

TD: Són els dos autors els que haurien d'estar disposats a modificar certes coses, un cop l'àlbum ja ha estat il·lustrat.

XB: Depèn de moltes casuístiques, perquè les complicacions entre autors són diverses. Jo destacaria el paper dels editors, dels creadors artístics de les editorials. Mireu per exemple el llibre *El regal*. A La Galera va arribar un text en un DIN-A 4, un text amb una força narrativa important, però que si hagués arribat a un altre editor hauria sortit un producte molt diferent. *El regal* és fill de molta gent: fill de la Gabriela Keselman, però també del Pep Montserrat. I això que ells van parlar per telèfon, però no es van trobar físicament. Però també és fill de Claret

Serrahima, que era responsable de la concepció gràfica i el disseny.

TD: Hi ha un text. L'il·lustrador ha fet un càsting i l'editor una aposta.

L'àlbum i el seu preu

IS: És rendible l'àlbum? Ekaré en fa i podem viure.

XB: El cost i el preu de venda són dues coses diferents. En comparació, el marge és molt més gran en una novel·leta que no pas en un àlbum. Els típics llibres de col·lecció com Vaixell de Vapor, etc., poden costar trenta o quaranta cèntims, i en canvi el preu de venda pot ser d'uns 8/9 euros. La creació d'un àlbum és molt més cara, per un tema de tintes, paper, coberta, etc.

TD: Res a veure amb els guanys d'un *Código Da Vinci*.

XB: A Montreuil et quedés parat de veure la gent que paga una entrada i que surten carregats de llibres, famílies que tenen un hàbit. Escoles senceres d'infants comprant. És clar que això no es fa en dos dies!

OB: Però és que a Barcelona fins fa poc només hi havia una llibreria infantil!

XB: Sovint la feina de l'edició encara està molt lligada a una feina filantròpica. Sembla que els editors hauríem de donar els llibres. La cultura encara és difícilment palpable. Moltes escoles demanen a les editorials que els regalin llibres. Per què no demanen als fusters que els regalin els prestatges? La dotació de llibres per a les escoles ha de formar part de l'equipament.

OB: També és un problema de l'Administració. Potser, a part d'enviar un ordinador, seria més pràctic intentar organitzar les mediateques escolars.

A Frankfurt es parlaven d'uns pressupostos increïbles que contrasten a vegades amb els pressupostos de compra d'algunes biblioteques.

XB: També és cert que quan es parla de projectes lectors a nivell de l'Estat i es donen xifres senceres del que s'invertirà, d'entrada són números que fan patxoca, però quan els reparteixes, aleshores són quatre xavos per a cada zona.

XB: A Frankfurt es va perdre una oportunitat d'or. La il·lustració va ser una cosa invisible però en canvi era una cosa molt explotable i exportable, era un aparador internacional.

OB: Però mira, si Ekaré i Media Vaca han guanyat el Premi de Bologne d'enguany i no ha sortit la notícia a cap diari... Després els editors aniran corrents a comprar el Premi de Bologne!

L'àlbum i la seva promoció

TD: L'àlbum és molt bo per als aparadors però difícil per a una llibreria. Els àlbums serien ideals per explicar-los per la tele, es podria fer com un espai de cuina. Després de sopar, cinc minuts d'un àlbum... segur que la gent correria a les llibreries o a la biblioteques. Cal una política d'àlbums, de premis de la crítica a àlbums publicats, a àlbums de coneixements, de còmic, àlbums d'experimentació, etc. Cal una difusió adient, televisiva, un patrocini... Calen unes jornades fetes pel CljCAT sobre l'àlbum, en petit format, per a col·leccionistes, amb jocs, petites estratègies... A part d'aprendre a llegir, s'ha d'aprendre a estimar un tipus de lectura.

I amb aquests bons propòsits i suggeriments vam donar per acabada la partida. Finalment ningú no havia perdut, al contrari, tots vam sortir amb ganes de continuar el joc, amb el cap ple d'idees i projectes.

Sobre la taula quedaven molts temes que bé mereixerien futurs articles al *Faristol*, com ara el veritable paper de l'editor, com ha de ser el text d'àlbum il·lustrat, la classificació dels àlbums, la seva promoció en els mitjans de comunicació, la feina del director artístic d'una editorial, etc.

I fins i tot alguna pregunta curiosa com ara: que té la paraula «profusament» que tan bé casa amb «il·lustrat»?

Un àlbum profusament il·lustrat...
I un llibre profusament escrit?
I un bistec profusament salat?

Curriculum vitae dels nostres convidats

Oblit Baseiria i Virgili és llicenciada en Filologia Catalana. Ha treballat durant més de quinze anys a l'editorial Columna Edicions. Col·labora habitualment en premsa especialitzada. Ara ja fa quatre anys va obrir al barri de Gràcia la llibreria Casa Anita, especialitzada en literatura infantil i juvenil i àlbum il·lustrat.

Irene Savino és llicenciada de l'Institut de Diseño Neumann a Caracas i de Parson's School of Design a Nova York. Ha treballat com a professora d'il·lustració de llibres per a infants a Caracas i des de 1985 és Directora d'Art d'Ediciones Ekaré. Col·labora en la difusió de crítica i lectura de l'àlbum il·lustrat en diferents associacions i universitats.

Teresa Duran i Armengol és diplomada en Disseny gràfic i doctora en Pedagogia. Destaca per la seva dedicació al llibre infantil i juvenil, tant en el camp de la creació com de la investigació, la crítica literària o distintes formes de docència i difusió. Actualment és professora del Departament de Didàctica de l'Educació Visual i Plàstica de Formació del Professorat a la Universitat de Barcelona.

Xavier Blanch i Gisbert és llicenciat en Ciències de l'Educació. Treballa des de fa més de vint anys en l'edició de materials educatius i literatura infantil i juvenil. Va dirigir durant nou anys l'editorial La Galera. Actualment és editor de Fil d'Aram Editors, una editorial independent de creació ben recent.

Aprendre és fantàstic!

Combel
EDITORIAL
www.combeleditorial.com
902 107 007